

B 52.118

KATONA JÓZSEF

SZINHÁZ

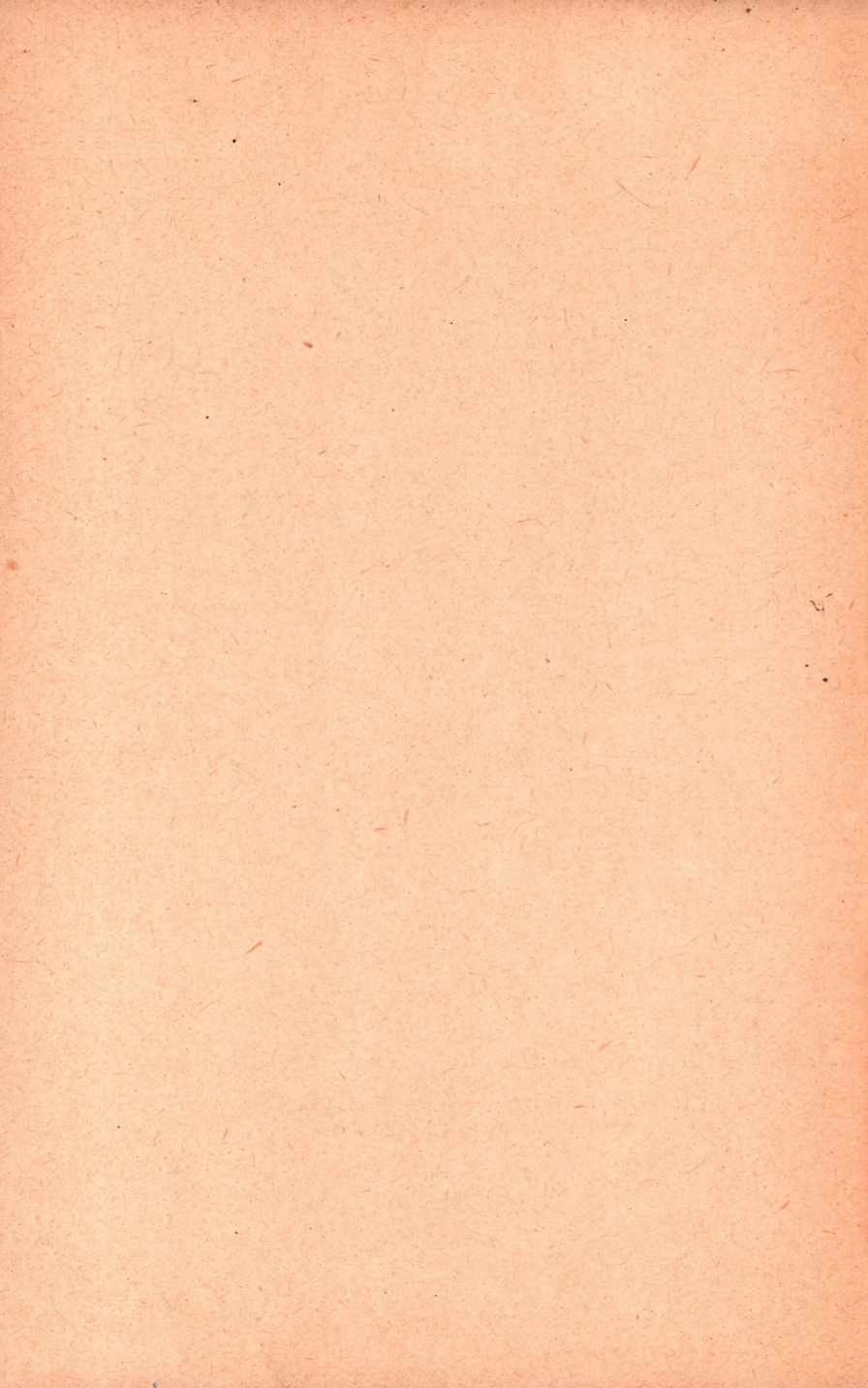
Alekszej Tolsztoj

RAKÉTA

színmű

KECSKEMÉT

1963—64

B 52. 118

Költői gyűjtemény

A művészet - az eszmék ünnepe
A. Tolsztoj

Alekszej Tolsztoj

1883—1945

PÉTERVÁRI ISTVÁN

A rendező a drámáról

A tűzijáték rakétája sisteregve fényes vonalat rajzolt a sötét égre, majd apró csillagokká válva árad szét ragyogó, világosságba vonva az egész környéket. Ez a mindent fénybe, világosságba vonó rakéta—jelkép. Egy fiatal nő jelképe, akinek vágyai, érzései szikrázva világítják meg környezetét. Ebben az izzó fényben minden világossá, tisztán láthatóvá válik. Ezt az izzó tüzet egy nagy érzés — a szerelem táplálja; és a forró vágy a tisztább, tartalmasabb élet iránt. Egy ilyen lávakitörés már nem tűri tovább a hazugságot másokkal szemben, és az önbecsapást sem. Kíméletlenül követeli a tiszta látóhatárt, a szabad lehetőségeket, hogy az egyén kifejtthesse legjobb képességeit, hogy élete mély, emberi tartalmat nyerjen. A megvilágított környezetben azonban kettőt lehet tenni: hallgatni, vagy hazudni. Vajon képes-e hallgatni egy keserűséggel és szerelemmel csordúltig telt ember? És képes-e hazudni, aki jót és valami szépet akar tenni életében? Ilyen ember tartósan sem hallgatni, sem hazudni nem képes! E vágyak és érzések azonban nyárspolgári közegeben élednek fel és követelik jogaikat. A nyárspolgár inkább hallgat, de megőrzi a tiszta, boldog házas-

ság látszatát; nem akar szépet és valami jót tenni, csak élni akar, lehetőleg kényelemben, egyik napról a másikra, problémák nélkül. A nyárspolgár számára az erkölcs — az erkölcsösség látszata; a becsület — a becsületesség látszata. Mindig az a fontos, milyennek látják mások, nincs erkölcsi normája, nincsenek embert nemesítő életelvei. Ezzel kell megküzdenie annak, aki nem akar sem hallgatni, sem hazudni,

Boldog házasság akkor jön létre, ha a két felet nem anyagi érdek, nem társadalmi konvenció, nem valamiféle külső kényszer fűzi össze. Hanem mi? Egy tényezőt gyorsan találunk, és a drámában is nagyon hamar világosan látható: szerelem nélkül nincs boldog házasság. Azt, amire még szükség van, mindig nehezebb megtalálni — ez a drámában is bonyolultabban jelentkezik. Azonos életelvek, egy célért együtt küzdeni, közös érdeklődési kör, hasonló gondolkodásmód — és még bizonyára sok minden más köt össze két embert tartósan, szoros kötelékbe. A szeretet is összetetten jelentkezik a drámában: úgy kell szeretni, hogy ne csak az legyen elégedett szeretetében, aki szeret, hanem az is, akit szeretnek. A. Tolsztoj szerint a szerelem nagy érzés. Képes arra, hogy megtisztítsa az embert, hogy nemesebbé, jobbbá, igazabbá tegye. És képes az embernek olyan erőt is adni, hogy szétépje a hazugság béklyóbaverő láncait, elindítva az egyént saját, igazi útjára.

A „Rakéta” azért izgalmas és jó dráma, mert hűen ábrázolja korát és ugyanakkor a ma embere számára is élő problémákat vet fel. És azért is jó dráma, mert e problémákra a mai ember számára is érvényes választ ad. A szereplők hús-vér emberek. Nemcsak jók és nemcsak rosszak, de jók és rosszak egyszerre — emberek. A dráma embereit nagy érzések hevítik és nem térhetnek ki egymás elől, mindenkinnek meg kell vívnia a maga harcát. Ezek az emberek tulajdonképpen a társadalom azonos helyéről valók és gondolkodás-módjukban, életelveikben sok a közös vonás. Egy úton indultak el és sokáig együtt is haladtak ezen az úton. Az 1905-ös forradalom kirobbanása előtt, amikor ugyanitt az orosz társadalom más elemei a politikai élet porondján már a forradalom előkészítésén, illetve a forrongás elcsitításán fáradoznak — mitsem véve észre élik a maguk „nyaralóba-zárt” életét. A fellendülő polgári fejlődés nyomán meggazdagodott kispolgári—nyárspolgári réteg gondtalanul, problémák nélkül akar élni. Nem akarja tudomásul venni az élet követelő parancsát: nem lehet tovább bezárkózni az otthonokba, nem lehet azt elzárni a külvilág elől. Nem lehet tovább

a régi módon élni, akarni kell valami újat, szebbet, tisztábbat, mint a régi volt. Hazugságra nem lehet otthont, családot és életet alapítani. Meg kell találni az igaz utat, amely elvezet az emberhez méltó élethez, ahol az egyéniség megtalálja önmagát, megleli életének célját, értelmét. Minden ember, nemcsak a férfi, hanem a nő is! A Rakéta alakjai olyan emberek, akik csak tévóvázva, sok hibát elkövetve keresik a másik életformához vezető utat. Számukra a legnagyobb probléma szakítani a régivel, amelyhez számtalan erős kötelék fűzi őket. De éppen azért tiszteletreméltó és együttérzésre ébresztő minden kínban megtett lépésük, mert ezekkel együtt magukból is ki kell tépniök valamit, ami eddig sajátjuk volt, mélyen gyökerezett lelkükben.

Köszönettel tartozom a Színháznak, hogy diploma-rendezésem alkalmából ilyen nagy feladattal bízott meg. Alekszej Tolsztojt rendezni mindig megtisztelő feladatot jelenthet, mennyire megtisztelő hát e feladat egy most induló rendező számára! Nemcsak én, de mindnyájan, akik kapcsolatba kerültünk a drámával, felelősségtudattal és művészi alázattal fogtunk munkához. Az alázat hitünkéből táplálkozott. Hiszünk a drámában, hiszünk abban, hogy amit mond az igaz, és ma is az. Lelkendező örömmel fedeztük fel egy-egy érzés, gondolat, emberi jellem mai voltát és egy-egy alak számunkra ma is izgalmas problémáját. Szeretjük is a Rakétát, nagyon, szívünkhöz nőtt. Úgy éreztük, akkor leszünk művészileg igazán alázatosak a művel szemben, és akkor közelítjük meg leginkább A. Tolsztoj szándékát, ha a korhű ábrázolással egyidejűleg a mi társadalmunk számára is izgalmas érzésekre, gondolatokra és emberi kapcsolatokra helyezzük a fő hangsúlyt. Nem volt szükség erőszakos aktualizálásra, a dráma maga kínálja gondolatait, a mi érzéseink megértésére, tisztázására. Figurái bonyolult, összetett jellemek, akiket mély érzések, igazi szenvedélyek fűtenek. Megérteni őket nem könnyű, hiszen az ember a legnagyobb titok, de nem is lehetetlen, hiszen magunkra ismerhetünk bennük. Arra törekedtünk, hogy a dráma alakjai tisztán, világosan álljanak elénk, hogy megértsük törekvéseiket, átéljük érzéseiket. Ugyanakkor legjobb szándékunk szerint igyekeztünk ábrázolni a századforduló cári Oroszországa polgári társadalmának egy rétegét; e réteg életét, erkölcsi felfogását, ideáljait, problémáit. Hogy törekvésünket, siker koronázta-e, azt eldönti az előadás.

Pétervári István

ALEKSZEJ TOLSZTOJ:

RAKÉTA

Színmű 2 részben

Fordította: Csoma Sándor

SZEREPLŐK:

Hrusztakov mérnök	Fekete Tibor
Dása, a felesége	Bege Margit
Konkorgyija, Hrusztakov édesanyja	Göndör Klára
Ljuba, Hrusztakov huga	Balogh Rózsa
Tabargyin, Ljuba férje	Baracsi Ferenc
Alpatov, Dasa édesapja	Jánoky Sándor Jászai-díjas
Zanosszkij, színész	Mezey Lajos
Belokopitov, festő	Szilágyi Lajos
Mása, szobalány	Várhegyi Teri
Sunykin kisasszony	Kovács Mária
Rendőrfőnök	Kölgyesy György
Férj	Unger Rudolf
Feleség	Wágner Katalin
Diák	Rákosi Lajos
Egy hölgy	Solymár Erzsébet

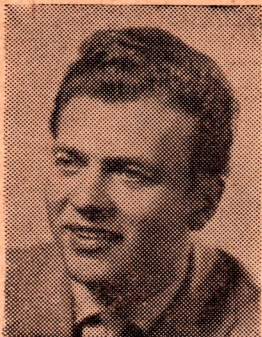
Történik: Hrusztakov Moszkva-környéki
nyaralójában 1904-ben.

Díszlettervező: **Borcsa István**

Jelmeztervező: **Márton Aladár**

A zenét összeállította:
Rónai Pál

Rendező: **Pétervári István**

Fekete Tibor

Mezey Lajos

Bege Margit

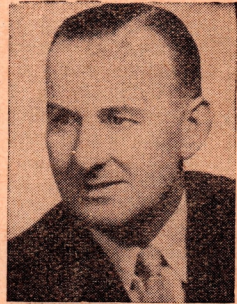
Balogh Rózsa

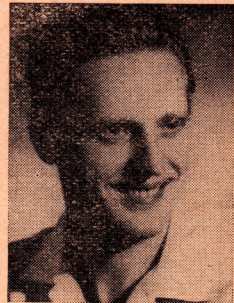
Göndör Klára

Baracsi Ferenc

Jánoky Sándor
Jászai-díjas

Szilágyi Lajos

A RAKÉTA írója ALEKSZEJ TOLSZTOJ

A Rakéta bemutatója alkalmából a magyar közönség új oldaláról ismerheti meg az egyik legnépszerűbb szovjet író, Alekszej Tolsztojt. Aki olvasta a Golgotát, a Nagy Pétert, a Kenyér c. regényeit, ismeri elbeszéléseit, az most tapasztalhatja, hogy ez a nagyszerű prózaíró, milyen kitűnő érzékkel nyúlt a drámához is. Meseszöví, jellemfestő, hangulatteremtő ereje párosul itt jó szerkesztéssel, biztos színpadi érzékkel. Alekszej Tolsztoj igen sokoldalú, nagyon tevékeny és termékeny író volt. Nagy regényei, színdarabjai, filmforgatókönyvei mellett publicisztikai működése is igen jelentős. Ötvenedik születésnapján így nyilatkozott: „Huszonöt évvel ezelőtt mint kellemes tevékenységgel, mint valami szórakozással kezdtem irodalommal foglalkozni. Most világosan látom, hogy az irodalom hatalmas fegyver a proletáriátus kezében a világ kutúrájáért vívott harcban és amenynyire tőlem telik erre a harcra fordítom képességeimet. Ez a bennem élő tudat hatalmas erővel ösztönöz az alkotásra. Emlékszem írói pályám első tíz évében milyen nehezen találtam anyagot regényeimhez és elbeszéléseimhez. Most azon tűnődöm, milyen kevés van hátra napjaimból és milyen rövid egy élet ahhoz, hogy megbírkózzon a mi nagy korszakunk csodálatos témaival.”

Alekszej Tolsztoj 1883. január 10-én született. Apai ágról rokonságban a nagy Lev Tolsztojjal, anyai ágon Turgenyevvel. Édesanyja otthagya a nagyúri grófi környezetet, elvált a férjétől. Tehetséges, művelt asszony volt, aki regényeket, ifjúsági elbeszéléseket írt. Második férje materialista elveket valló liberális kisbirtokos, aktív közéleti szereplő. Alekszej Tolsztoj gyermekkorát a volgai síkságon töltötte, nem

messze Szamarától, ahol mostohaapja birtoka feküdt. Az itt töltött évek igen mély nyomokat hagytak nemcsak Tolsztoj életében, de írói stílusában, témáiban, mondanivalójában is. „Azt hiszem, ha városban születtem volna — írja később — és nem ismernék gyerekkoromból ezerféle dolgot — a hóvihart sztyeppéken és az eldugott falvakban, a karácsony-heti szokásokat, a kunyhókat, a jóslásokat, a meséket, a forgácsfáklyát, a gabonaszárító sajátos illatát, valószínűleg nem tudtam volna úgy leírni a régi Moszkvát...”

A forradalomig főleg elbeszéléseket írt és néhány színdarabot, köztük 1916-ban a Rakétát. Hősei és történetei azt festik elénk — a legjobb nagy realisták nyomában járva — amiről a történelem már éppen az ítéletet fogalmazta, ami letűnőben, kimúlóban volt: az elszegényedett nemességet, amely maga sem tud élni, és mások életét is akadályozza. Hőseihez a mintát környezete adta. „Anyám és rokonaim elbeszélései a pusztuló nemesség múltó és elmúlt világáról — írta Tolsztoj — külön, ostoba, emberek világáról... aranybánya volt ez a művész számára.” Ebből az „aranybányából” született meg 1916-ban a Rakéta is. Jól ismerte ezt a világot. Belülről, bizonyos szánakozással festette meg pusztulásukat. „Úgy vergődnek, mint a császármadár lenyesett szárnya.” Amilyen maradandó, íróilag hiteles képet festett a forradalom előtt a halódóról, az útját vesztett nemességről, ugyanilyen nagyszerűen fogalmazta meg az új utakat kereső emberekről szóló megrázó könyveit később. De addig az ő útja sem volt töretlen. A forradalom után Párizsba emigrált, onnan Berlinbe ment. Itt találkozott Gorkijjal, akinek hatására visszatért — a Szovjetunióba. Írói pályájának jelentős szakasza ekkor kezdődött. Nagy regényei — Golgota, Kenyér, I. Péter, Emigránsok — ekkor jelentek meg. S az egykori gróf, akiről szeretik azt az anekdotát terjesztetni, hogy inasa így szólt be hozzá: Méltóságos gróf úr, a Párttól keresik telefonon — igazi szovjet író lett. Gorkijjal, Solohovval, Ehrenburggal az élen ők teremtetek nagy irodalmat a Szovjetunióban.

Az első világháború és a nagy forradalmi évek alatt írta jelentős drámáit: Kakuk könnyek, Tisztátalan erő, Fecske, A szerelem bibliája. Később született az I. Péter, majd 1943-ban a Rettegett Iván c. drámai költeménye. „Ezzel akartam megtorolni hazám megáláztatását, hívtam életre Iván cár félelmetes szellemét, így fegyvereztem föl haragvó lelkemet...”

Alekszej Tolsztoj, bár súlyos betegen, de megérte a béke tavaszát, 1945-ben, a megszületett béke évében halt meg.

Rakéta

Várhegyi Teri

Kölgyesy György

Kovács Mária

Egy Moszkva környéki úri nyaralóba visz bennünket Alekszej Tolsztoj színműve. A játék ideje 1905. De itt csend, polgári jólét és nyugalom van. Nyári villa és benne nyaraló, semmittevő emberek. De belül súlyos dráma zajlik. Dása, a főhősnő nem bírja elviselni az unalmat, a haszontalan életmódot, a megalázó, lehúzó semmittevést. Kétes szerelmi kalandokba bonyolódik. A férje pedig inkább szemet huny, hogy el ne veszítse feleségét. A felemelő, igazi szerelem akkor lép Dása életébe, mikor már úgy érzi késő. Szennyezett, bűnös ahhoz, hogy minden katarzisz nélkül új életet kezdhessen. De éppen ez a szerelem végül is erőt ad ahhoz, hogy leszámoljon egész családjával, környezetével. Szemükbe vágja a születésnap vacsorán, hogy képmutatók, hazugok. Leleplezi őket, de önmagát sem kíméli. Így megy el ebből a fullasztó környezetből, hogy megküzdve minden új percért, új életet kezdjen.

A Rakétáról

A nagy prózaírók drámái sokszor kerülnek hátrányos helyzetbe —, mert a nagy regények, elbeszéléskötetek elhomályosítják őket. Pedig Tolsztoj drámái művei is megérdemlik az újra felfedezést. Ilyen felfedezői örömmel jár a Rakéta színpadra állítása is — először Magyarországon.

A Rakétát Tolsztoj 1916-ban a Moszkvai Drámai Színháznak írta. Itt azonban nem mutatták be a művet. Ekkor Tolsztoj a Drámai Színháznak új drámát írt, ezt pedig átadta a pétervári Szaburov Színháznak. Itt került színre a Rakéta először, 1916. október 18-án. Ez a dráma nem volt való az egyébként könnyű, felszínes hangvételű, csak vidám darabokat játszó Szaburov Színházba —, s így nem a darabon múltott, hogy nem talált megfelelő visszhangra. Ellenben 1917. január 16-án Moszkvában, a híres Kis Színházban nagy, megérdemelt sikert aratott. Dását, a híres Zsihareva játszotta, akinek egy néző többek között ezt írta egy levélben: „Ön úgy játszotta a darab zárójelenetét, hogy mindenki számára világos legyen: Dása teljes lényével a jövő felé fordul, be is lép ebbe az új életbe, a forradalomba. Önnek is, nekünk is igazunk lett, nem telt el két hónap, s a kulisszák mögül hallatszó tömeg morajlása a forradalom hatalmas viharává alakult át.”

A Rakéta 1918-ban könyvalakban is megjelent. Magyar fordítása eddig nem volt. Most Csoma Sándor készítette el színházunk számára, aki jó ismerője a szovjet irodalomnak és Alekszej Tolsztoj drámáinak.

Előkészületben

FOGAD
3-5-IG

Zenés vígjáték

Szöveg: Szinetár György

Zene: Behár György

Versek: Szenes Iván

Rendező: Udvaros Béla

Előkészületben

1971 AUG

Főbb szerepekben:

Perényi László

Mojzes Mária

Zilahy Hedvig

Pathó István

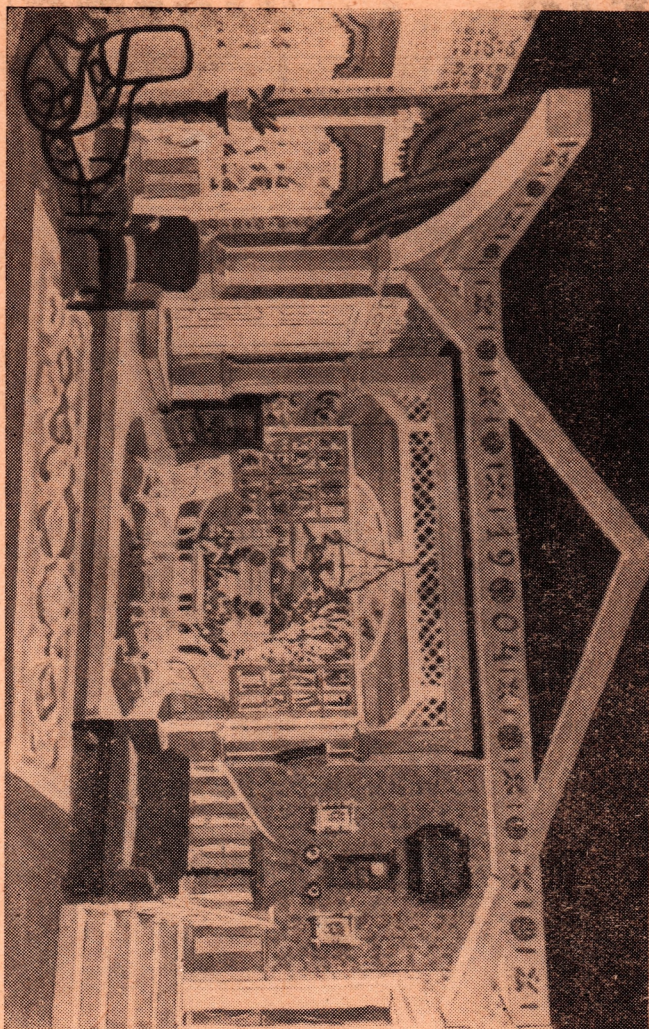
Dévényi Cecilia

Bemutató május 15-én

Ara: 1,50 Ft

Borcsa István színpadképe a „Rakéta”-hoz

Készült 1500 példányban 1 (A/5) ív terjedelemben
a MNOSZ 5601—59. és 5602—55. sz. szabványok szerint

Szerkesztette: Siklós Olga

64. 2096 BNYV Kecskemét — F. k.: Nádasdy Ferencné